

JULKISEN HALLINNON, POLITIIKAN SEKÄ NIIDEN TUTKIMUKSEN SEMIOTIIKKAA

Pertti Ahonen

1. JOHDANTO

Tämän esityksen tarkoituksena on edistää kuvan muodostumista julkisesta hallinnosta ja politiikasta sekä julkishallinnosta ja valtio-opista semioottisesta näkökulmasta. Tarkastelun tukena käytetään *A. J. Greimasin* perustaman »Pariisin koulukunnan» (ks. Coquet 1982a) aihepiiriä koskevaa työtä sekä koulukunnan perusteoriaa, generatiivisen kulun eli merkityksen muodostumisprosessin teoriaa (ks. Ahonen 1984a).

Aluksi käsitellään tutkimusmetodologian semiotiikkaa. Toisena aiheena on oikeudellisen diskurssin ja kolmantena julkisen hallinnon kielen semiotiikka. Neljäs tarkastelun kohde on sekä julkishallinnolle että valtio-opille perustaa luova yleinen vallan semiotiikka. Lopuksi tarkastellaan parlamentin diskurssien semiotiikkaa, yleisen mielipiteen semiotiikkaa sekä strategian semiotiikkaa.

2. TUTKIMUSMETODOLOGIAN SEMIOTIIKKAA

Semioottisen tutkimusmetodologiaa koskevan tutkimuksen kohteena voivat ensinnäkin olla tutkijoiden ohjelmalliset julistukset, joita lausutaan julki esimerkiksi *lectio praecursorioissa* sekä virkaanastujaisesityksissä. Esimerkiksi soveltuu *Jussi Teljon* tunnettu ohjelmanjulistus (1950; tämän analyysi, ks. Ahonen 1984a ja b). Toiseksi tutkimus voi koskea metodologian kritiikkejä; esimerkiksi soveltuvat *Kari Palosen* (esim. 1978) eräät tutkimukset. Kolmas tutkimuskohde ovat tulkitsevat metodologiset tutkimukset, jotka voivat koskea esimerkiksi väitöskirja-arvosteluja niitä kritikoiden. (Ks. myös Greimas ja Landowski 1979a.)

Esimerkin tutkimusmetodologian semioottisesta tutkimuksesta tarjoaa Landowskin (1979) erittely tunnetun vaaliekologian tutkijan *André Siegfriedin* metodologisesta ohjelmanjulistuksesta. Analogioita vetämällä Landowskin erittelyllä voidaan nähdä relevanssia myös ajatellen julkishallinnon piirissä laadittujen ohjelmanjulistusten analyyseja.

Landowskin mukaan Siegfriedin julistuksen *syntagmaan* (elementtien peräkkäisyyteen pohjautuvaan organisaatioon) kuuluu lausumisen aktien (*l'énonciation*) tasolla ensinnäkin *tietoa haluavan* ja *tiedonhalua tyydyttävän subjektin* muodostaminen tietyillä sanomisen tapaa koskevilla, diskursiivisilla, strategioilla. Toiseksi syntagmaan kuuluu lausutun (*l'énonce*) kysymyksenasettelu siitä, onko tutkimuskohde (mainitussa tapauksessa »yleisen mielipiteen maantiede») mahdollinen tiedon *objektina* ja onko tällaisen tiedon tuottamiseen kykenevä *subjekti* löydettävissä. Tähän liittyen ohjelmanjulistuksen »objektiivisen diskurssin» (»näin asiat ovat») alkeismuoto on luonnollisesti seuraava: »Kohdetta koskeva diskurssi on/ei ole mahdollinen». Vastaus kysymykseen rakentuu ajatukselle, että valitsijoiden poliittiset asenteet järjestyvät maantieteellisesti tietyllä tavalla ja ovat sitä paitsi ajallisesti pysyvinä ennustettavissa.

Siegfriedin artikkelissaan harjoittama »kognitiivinen tekeminen» toteutuu varsin arkisen tietoisuuden tasolla; »kognitiivinen tietäminen» politiikan tutkimuksessa ei tässä ole autonomisoitunut suhteessa »pragmaattiseen tekemiseen» käytännön politiikan harjoittamisessa. Yleisen mielipiteen maantieteen mahdollisuus on näin perustettu vain viittaamalla tutkimuskohteen välittömästi havaittaviin ominaisuuksiin.

Jotta tavoiteltu vaaliekologia voisi muodostua, sen täytyy kuitenkin vielä aktualisoitua *kompetentin* subjektin hankkeena. Tutkivan subjektin kompetenssin perustelu Siegfriedin artikkelissa tapahtuu Landowskin mukaan siten, että käytännön poliitikkojen ja poliittisten aktivistien tietämys asetetaan kyseenalaiseksi. Yhtäältä Siegfried argumentoi, että poliitikkojen ja aktivistien pragmaattinen »käytännön poliittinen tietäminen» merkitsee politiikan tutkimuksen puhtaan kognitiivisesta näkökulmasta »ei-tietämistä» tieteellisistä lainalaisuuksista. Toisaalta Siegfried mobilisoi ensin modaalaisia argumentteja siitä, että hänelle itselleen kompetenttina tutkivana subjektina on mahdollista (*pouvoir faire*) laatia maallikkotasoa pätevämpiä tieteellisiä selityksiä sille, miksi tietyt puolueet menestyvät samoilla alueilla jatkuvasti hyvin samaan tapaan. Sitten Siegfried esittää argumentteja siitä, kuinka on mahdollista konstruoida tällaisia selityksiä (*savoir-faire*): tutkimalla yhdellä kognitiivisen tekemisen »ohjelmalla» useita peräkkäisiä vaaleja ja vertailemalla toisella ohjelmalla vaalipiireittäisiä karttoja kunkin puolueen vaalimenestyksestä.

Siegfriedin ohjelmajulistuksen syntagmaattisessa organisaatiossa on kysymys myös kahdesta kommunikaation roolihahmosta, »aktantista»: yhtäältä kertojahahmosta, joka kysyy, onko yleisen mielipiteen poliittinen maantiede mahdollinen, ja toisaalta vastaavasta hahmosta, joka vain formuloi uudelleen Siegfriedin omien aikaisempien tutkimusten tuloksia, joiden mukaan tavoiteltu hanke kyllä käy päinsä. Artikkelissa esiintyy myös Siegfriedin tutkimushankkeen sosiaalinen »transkendentiaalinen lähettäjä»: yliopisto sekä käytännön politiikka, jotka saavat hänen tutkimuksensa näyttämään välttämättömältä. Viimein Siegfried tulee viitanneeksi myös itse läpikäymiensä »kvalifioiviin kokeisiin» subjektinkompetenssinsa tukena, erityisesti asemaansa *Collège de Francen* professorina.

Siegfriedin ohjelmanjulistuksen *paradigmaattisen* mallin (mallin siitä merkityselementtien varastosta, josta syntagmaattiset elementit valikoituvat) Landowski hahmottelee neljän peräkkäisen »semioottisen neliön» eli »elementtaarisen merkitysrakenteen» kuvauksen avulla. Neliöt luonnehtivat sitä, kuinka minä tahansa merkityksen taustalla ovat ristiriidan, vastakkaisuuden ja komplementaarisuuden tyyppiset tämän merkityksen alkeistermien relaatiot (ks. Greimas ja Courtés 1979, 29–33). Mallin rakenteen syvimmälle tasolle sijoittuu semioottinen neliö, jonka kulmissa sijaitsevat seuraavat postulaatit: »Ranskan poliittisessa elämässä ei vallitse tieteellisen lainomaisia säännönmukaisuuksia» (*non-universalité de la loi, -L*), »Ranskan poliittinen elämä on kuin taru, jolla ei ole kiinteää merkitystä» (*universalité de non-sens, -S*), »Ranskan poliittisella elämällä on tieteelliset lainalaisuutensa» (*universalité de la loi, L*) sekä »karttoihin perustuva tarkastelu eri puolueiden vaalimenestyksestä paljastaa merkityssisältöisiä pysyviä poliittisia alueita» (*non-universalité de non-sens, S*). Keskeinen »kerronnallinen kulku» (subjektin vaellus esityksen kerronnassa) Siegfriedin artikkelissa on $-L \rightarrow -S \rightarrow L \rightarrow S$, eli kerronnan vähittäinen siirtyminen säännönmukaisuuden negeerautumisesta poliittisen elämän mielekkyyden myöntämiseen.

Paradigmaattisen mallin rakenteen seuraavalla, edellisen »päälle» sijoituvalla tasolla on puolestaan kysymys tutkimuskohteen (sen objektin) olemassaolon modaliteeteista; mallin rakenteen syvätason kanssa analogisesti peruspostulaatteina ovat »merkityssisältöisyyden puuttuminen» (modaliteettina *ne pas devoir être*, eli »ei ole välttämättöntä, että objektilla on merkityssisältö»), »ei-säännönmukaisuus» (*ne pas pouvoir être*, eli »objektin epäsäännönmukaisuudesta aiheutuu, ettei sitä voida tutkia»), »säännönmukaisuus» (*pouvoir être*, eli »objektin säännönmukaisuus aiheuttaa sen, että sitä voidaan tarkastella tutkimuskohtena») sekä »merkityssisältöisyys» (*devoir être*, eli »objektin merkityssisältöinen jäsenyminen aiheuttaa välttämättömyydellä sen merkityssisältöisyyden tutkimuskohtena»). Kolman-

nella tasolla, paradigmaattisen mallin figuratiivisella tasolla, on kysymys kognitiivisen subjektin kompetenssin modaliteeteista, jotka ovat »ei-kiinnostus» (*ne pas vouloir faire*), »vieraus» (*ne pas pouvoir faire*), »tietoisuus tutkimuksen mahdollisuudesta» (*pouvoir faire*) sekä »uteliaisuus» (*vouloir faire*).

Siegfriedin julistuksen paradigman piirre on Landowskin mukaan myös se korostus, jonka saa osakseen optimaalinen etäisyys tutkimuskohteesta edellytyksenä tieteellisen kognitiivisen subjektin kompetenssille. Liiallinen etäisyys johtaisi Siegfriedin näkökulmasta vaikeuksiin saada tietoa tutkimuskohteesta, kun taas poliitikkojen ja aktivistien kaltainen liiallinen läheisyys kohteeseen estäisi tieteellisen subjektin muodostumisen. Landowski ottaa kriittisenä kommenttina esiin Siegfriedin julkilausumattomat esiolettamukset siitä, että valitsijoiden poliittinen *kompetenssi* todella on efektiivinen (vain tällöin valitsijat pystyvät rationaalisesti valitsemaan ehdokkaat, joiden ohjelmat vastaavat valitsijoiden preferenssejä) ja että valittujen *performanssi* todella seuraa valitsijoiden preferoimia toimintaohjelmia. Mikäli nämä perinteisen poliittisen demokratian esiolettamukset eivät päde, vaaliekologia menettää perustansa, koska poliittisella yleisellä mielipiteellä ei ole käytännön merkitystä eikä siksi kognitiivistakaan merkitystä tutkimuksellisesti konstruotuna objektina. Poliitiikalla ja politiikan tutkimuksen epistemologialla – samoin kuin julkisen hallinnon ja julkishallinnon epistemologialla – saattaa siis olla läheiset keskinäiset yhteydet tutkimuksellisen merkityssisältöisyyden edellyttäessä poliittista tai hallinnollista merkityssisältöisyyttä.

3. OIKEUDELLISEN DISKURSSIN SEMIOTIIKKAA

Julkinen hallinto semioottisen tutkimuksen kohteena voidaan jakaa kahteen osaan: yhtäältä *oikeudelliseen diskurssiin* sillä perusteella, että julkisen hallinnon diskurssilla on yhä suurelta osin oikeudellinen luonne, ja toisaalta siihen diskurssiin, jota julkinen hallinto käy *asantuntijana*, jonka legitimitteettiperusta ei ole säädännäinen eikä tavanomainen oikeus (Landowski 1974a). Oikeudellinen diskurssi voidaan semioottisesti hahmottaa »kaksois-isotopiana» (kahta eri tyyppiä olevia merityksiä sisältävänä merkitysavaruutena): se koostuu yhtäältä *legislatiivisesta diskurssista* (mm. lainsäädäntöä tai normeja koskevista tai muuten niihin liittyvistä lausumista) sekä toisaalta *referentiaalisesta diskurssista* (aiheena se maailma, jota oikeudellinen sääntely koskee) (Greimas ja Landowski 1976). Oikeudellisessa diskurssissa, kuten missä tahansa jostakin jotakin *kertovassa* diskurssissa, syntyy »referentiaalinen illuusio» legislatiivisen diskurssin luodessa oikeudellisen diskurssien refe-

renssin (diskurssin suhteen kohteeseensa) sekä konstruoidessa tämän diskurssin referentin (sen mihin diskurssi on suhteessa). Tämä kuvastuu siinä, että sellaisilla käsitteillä kuin »*wirkamies*», »*yhteisö*», »*henkilö*» tai »*hallinta*» on oikeudellisessa diskurssissa tietty mutta eri merkitys kuin muissa diskurssissa; kehkeytyessään oikeudellinen diskurssi siis valitsee luonnollisen kielen elementtejä ja tekee ne itselleen referentiaalisiksi.

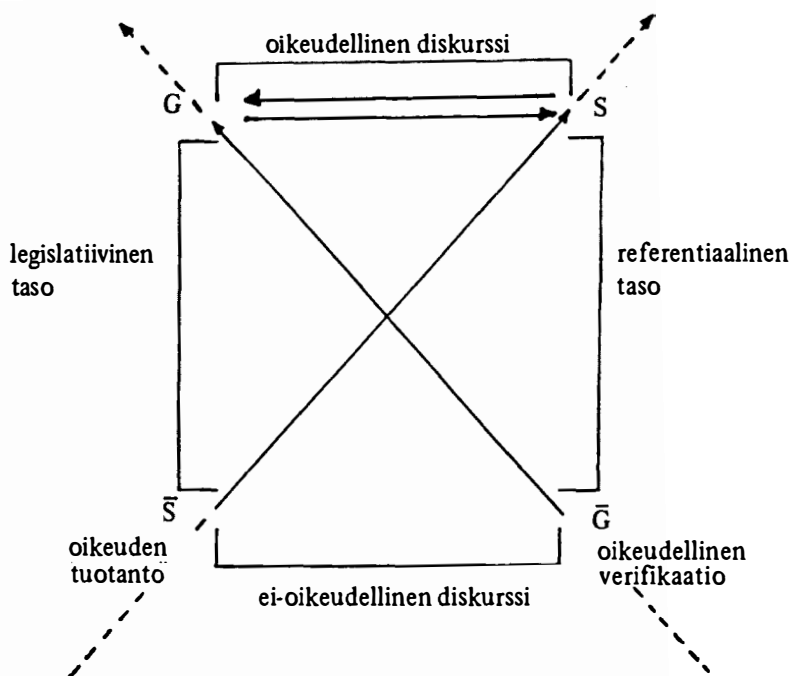
Toisin kuin esimerkiksi kaunokirjallinen diskurssi, joka semioottisessa katsannossa koostuu jokseenkin vain omasta kieliopistaan, oikeudelliseen diskurssiin kuuluu myös erityinen sanasto, ja oikeudellinen diskurssin kielioppi soveltuu vain tätä sanastoa käyttäen toteutuvan diskurssin sääntelyyn. Tämä kielioppi on myös, toisin kuin luonnollisen kielen kielioppi, julkilausuttu, mikä ilmenee jo säädöstekstien kielessä, jossa yleensä tuodaan esiin sekä olosuhde että se seuraus, joka olosuhteen vallitsemisesta tai vallitsemattomuudesta »*täytyy*» aiheutua.

Oikeudellinen diskurssi koostuu *kvalifikaatiivisista* lausumista, jotka tekevät tietyistä diskursiivisista subjekteista tai objekteista semioottisia antamalla niille määreitä, *funktionaalisisista* lausumista, jotka määrittävät tekemisen tai tekemisen kohteena olemisen mahdollisen alueen, sekä funktionaalisia lausumia muuntavista *modaalisisista* lausumista. Tuloksena voi olla esimerkiksi: »*Kansalaisella (subjekti) on lupa (modaaliteetti) poimia (funktio) toisen maalla kasvavia marjoja (objekti)*». »*Oikeudellinen oleminen*» on lainsäätäjän perustamaa olemista; oikeutta »*tuotetaan*» tällöin objekteja nimeämällä ja määrittelemällä. Lain *soveltamisessa* on puolestaan kysymys oikeudellisten maailmaa koskevien lausumien sijoittamisesta oikeudellisen olemisen mukaiseen modaaliseen kehikkoon, jolla tekoja määritellään pakollisiksi, kielletyiksi, sallituiksi tai luvanvaraisiksi.

Semioottista käsitystä oikeudellisista diskurssista voidaan hahmotella Kuvioon 1. tiivistetyllä tavalla. Kuviota jäsentävä perusulottuvuus vallitsee oikeudellisen grammatikaalisuuden eli oikeudellisen kieliopin mukaisuuden G ja oikeudellisen semanttisuuden eli oikeudellisen sanaston mukaisuuden S välillä. Tällä akselilla on kysymys varsinaisesta oikeudellisesta diskurssista. Akseliin rinnastuu ei-oikeudellisen diskurssin akseli, joka ulottuu oikeudellisesta asemanttisuudesta oikeudelliseen agrammatikaalisuuteen ($\bar{S} \rightarrow \bar{G}$). »*Deiksis*» $G \rightarrow \bar{S}$ edustaa legislatiivista tasoa, jolle on ominaista oikeudellinen grammatikaalisuus, mutta ilman ennalta määrätyn oikeudellisen sanaston noudattamista, koska subjekteja ja objekteja vasta otetaan tämän sanaston piiriin. Deiksis $S \rightarrow \bar{G}$ edustaa puolestaan referentiaalista tasoa, jossa on kysymys »*mahdollisesta oikeudellisesta maailmasta*», jota ei vielä ole saatettu oikeudellisen grammatikaalisuuden piiriin.

Oikeudellinen tuotanto toteutuu siirtymänä oikeudellisesta asemanttisuu-

desta \bar{S} semanttisuuteen S , jolloin mahdollisia oikeudellisia merkityssisältöjä muutetaan aktuaalisiksi tällaisiksi sisällöiksi oikeudellista grammatiikkaa soveltamalla. Tässä on kysymys ei-oikeudellisten lausumien oikeudellisten diskurssien alaan kuulumisen varmistamisesta. »Oikeudellinen verifikaatio» eli norminmukaisuuden tutkinta puolestaan lähtee liikkeelle oikeudellisesta agrammatikaalisuudesta \bar{G} , jolloin agrammatikaalisia lausumia muutetaan grammatikaalisiksi; kysymys on ei-oikeudellisten lausumien kääntämisestä oikeudellisen diskurssin kielelle siten, että niiden juridinen merkitys tulee lausutuksi julki.

Kuvio 1. Oikeudellisen diskurssin luonnehdinta.

Oikeudellinen kielioppi ja sanasto eivät kuitenkaan täysin määrittele oikeudellista diskurssia. Tämä diskurssi seuraa nimittäin kaikkien muiden kertovien diskurssien lailla tällaisten diskurssien ja niiden rakenteiden yleisiä kielioppia. Ne pienoiskertomukset, joista juridinen diskurssi koostuu — esimerkiksi edettäessä vaiheittain »rikoksesta rangaistukseen» — ovat tästä näkökulmasta kerronnallisten algoritmien erityisiä sovellutuksia.

4. JULKISEN HALLINNON KIELEN SEMIOTIIKKAA

Kaikki julkisen hallinnon diskurssi ei ole juridista diskurssia. Sitä paitsi hallinnon diskurssista voidaan semioottisesta näkökulmasta esittää myös edellistä yleisempiä näkökohtia. Landowskin (1974a) mukaan julkishallinto tieteenä on yleensä omaksunut välineellisen käsityksen kielestä, jolle on annettu vain valmiiden viestien teknisen koodaamisen funktio. Semioottisen näkemyksen mukaan hallinto kuitenkin koostuu suuremmalta tai pienemmältä osin merkityksiä muodostavista toiminnoista, jotka tuottavat julkis-oikeudellisten elinten oikeudellisia ja ei-oikeudellisia lausumia.

Keskeinen tutkimuskohde hallinnollista diskurssia eriteltäessä ovat ne vaikutukset, joita aiheutuu julkisen hallinnon »toiminnasta kielessä» tai »toiminnasta kielen kautta», sekä näiden vaikutusten syntyminen ehdot. Tältä kannalta julkisen hallinnon diskurssi sijoittuu suurelta osin alueelle, jolla sitä sääntelevät normit ovat lievempiä kuin oikeudellista diskurssia koskevat normit, mutta yleisiä lingvistisiä kielenkäyttöä säänteleviä normeja ankarampia.

Julkisen hallinnon diskurssi yhtäältä antaa ymmärtää, miten asiat ovat, siis informoi, ja toisaalta se toimii suostuttelevasti ja vakuutellen. Ehtona näille vaikutuksille on se julkisen hallinnon piirre, että se legitimoii normatiivisen kielenkäyttönsä viittauksin itsensä ulkopuoliseen tahtoon; hallinnon diskurssi siis yhtäältä edellyttää auktoritatiivisen lausumien tuottajan olemassaoloa, mutta toisaalta se kieltää tai peittää luonteensa »vallan kielenä». Tätä tukee julkisen hallinnon kielen se sociolingvistinen ominaisuus, että sen legitimi-teetti edellyttää mukautumista selväkielisyyden ja yleistajuisuuden vaatimuksiin. Tämä voi peittää tässä kielessä asuvan vallan yhä syvemmälle. Samalla julkisen hallinnon kieli voi saavuttaa imperialistisen aseman suhteessaan muihin diskursseihin, jotka joutuvat mukautumaan sen ehtoihin esimerkiksi tiedemiesten ja taiteilijoiden tullessa pakotetuiksi turvaamaan toimintaedellytyksiään tai puolueiden asemaansa budjettivaroista osoitettavalla tuella, mikä saattaa edellyttää esimerkiksi »hakemusdiskursseihin» alistumista.

Julkisen hallinnon diskurssin tutkimuksessa keskeisiä ovat myös poliittisempien ulottuvuuksien kysymykset siitä, kuinka vallakäyttö tapahtuu tämän diskurssin toimiessa kielessä. Sen yksittäisten tuotosten (esim. suunnitelmien, päätösasiakirjojen tai kertomusten) erittelyn kannalta tämä merkitsee yhtäältä tuotosten aikaansaamiseen osallistuneiden toimijoiden välisten valtasuhteiden selvittämistä, toisaalta analyysia, joka koskee niitä »merkitysvaikutuksia», jotka syntyvät, kun tuotosten aikaansaajista sekä koko poliittis-hallinnollisesta järjestelmästä syntyy tai uusiintuu diskurssin myötä tietty kuva. Tähän kuvaan perustuu keskeisiltä osin julkisen hallinnon diskurssissa välittyneiden

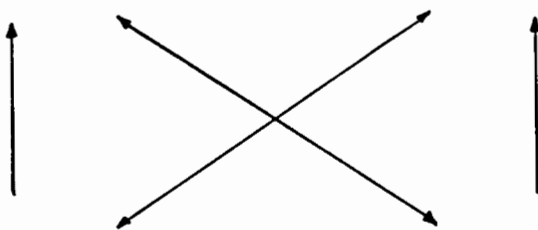
viestien merkitys. Auktoritatiiviseksi katsotun lähteen ja tieteellisesti tai ideologisesti todeksi havaitun viestin välillä vallitsee vuorovaikutussuhde: viestit ovat »totta», koska ne lausuu auktoriteetti, ja auktoriteeteilla säilyy »oikeus puhua» ja siten niiden asema, koska ne puhuvat näköjään totta. Julkisen hallinnon diskurssin keskeinen tätä tukeva operaatio on hallinnon omakuvan muodostaminen ja ylläpito kollektiivisena subjektina, jolla tietyt hyväksytyt pyrkimykset, kuten ajaa yleistä etua, palvella kansaa, toimia tehokkaasti, toteuttaa hallitusohjelmaa, välttää virkavaltaisuutta tai lisätä hyvinvointia – mitä hallinto sitten tosiasiaassa tekeekin.

Julkisen hallinnon käsitys itsestään on sen diskurssissa piilevän ideologisuuden keskeinen asuinsija. Tämä omakuva määrittelee, mitä julkisen hallinnon diskurssissa voidaan lausua, ja siten esimerkiksi mahdollisuuksia siirtyä legalismia painottavista ohjaustavoista yhteiskuntapolitiikkaa, kansalaisläheisyyttä tai vieläpä »byrokratian» vastaisuuttakin painottaviin suuntauksiin. Landowskin mukaan julkisen hallinnon legitimitetin kattavuudesta aiheutuu, että hallinnossa vallitseva käsitys ratkaisee yleensä myös julkishallinnossa, miten hallinnosta saadaan ja voidaan puhua. Julkisen hallinnon diskurssin ideologinen konteksti siis määrittelee suuressa määrin kaiken hallinnossa ja hallinnosta sanottavissa olevan ja takaa hallinnolle sen legitimitettiin. Tällaisena kontekstina voi olla joko hallinnon legaliteetti tai sillä oleva arvovalta näköjään neutraalina asiantuntijana eri kysymyksissä. Tästä johtuu että hallinnolla oleva valta tehokkaasti peittyy sen omassa diskurssissa, varsinkin jos tämän diskurssin moninaisten varianttien keskinäinen jatkuva substituutio on mahdollista, jolloin hallinto voi hyvin pitkälle esiintyä »ei-subjektina» poliittisten valintojen tekemisen kannalta. Hallinnon asiantuntemuksen korostukset ovatkin tässä tuoneet perinteisen länsimaisen juridis-poliittisen valtioteorian kantaville myyttisille termeille (esim. »edustuksellisuus», »parlamentarismi» ja »delegaatio») tervetulleen täydennyksen.

Konkreettisen esimerkin julkisen hallinnon diskurssin analyysistä tarjoaa Landowskin (1974b) erittely Ranskan kuudennen viisivuotissuunnitelman diskurssin niistä formaaleista ominaisuuksista, jotka takaavat suunnitelmatekstin symbolisen tehokkuuden julkisuuden kentällä. Landowski osoittaa, että suunnitelmassa vallitsee alustavasti ristiriita kahden peruspoolin välillä: ei ole selvää, onko suunnitelma legaalisesti legitiimi auktoritatiivinen tahdonilmaisu ilman taloudellisen »reaalimaailman» ottamista huomioon, vai onko se pelkkää taloudellisen maailman havainnoinnin tulosten esittelyä ilman poliittis-juridista sitovuutta. Ratkaisu tähän ristiriitaan on se, että yhtäältä suunnitteluprosessissa käytetään hyväksi yhteiskunnan eri asiantuntijatahojen konsultointia, ja toisaalta suunnitelman normatiivisuus perustetaan osittain tieteelliseen mallintamiseen. Syntyvää asetelmaa havainnollistaa Kuvio 2.

»halutun» ja *ilmaisun* kenttä: kansantahtoa edustavien päätöksentekijöiden legitimi diskurssi

»uskottavan» ja *konstruoinnin* kenttä: yleistä asiantuntijamielipidettä edustavien konsultoitujen tahojen riittävän konsensuksen synty-miseen johtava diskurssi

»mahdollisen» ja *tuottamisen* kenttä: mallintajatiemiehen kokonaisvaltainen diskurssi

»hyväksyttävän» ja *havainnoinnin* kenttä: preferenssiä luovan havainnoijan realistinen diskurssi, joka synnyttää referentiaalisen illuusion suunnittelun perustaksi

Kuvio 2. Ranskan viisivuotissuunnitelman diskursiivisten strategioiden luonnehdinta.

5. VALLAN SEMIOTIIKKA

Politiikan ja julkisen hallinnon semiotiikka voidaan nyttemmin ymmärtää yleisemmän »vallan semiotiikan» tai »voimisen (*pouvoir*) semiotiikan» osaksi. Varhaisena tutkimuskohteena ovat olleet voimisen tai vallankäytön subjektien eli vallankäyttäjien vallassaolon perusteet ja perustelut sekä tapa. Katsauksessaan Landowski (1976) tarkastelee kolmea eri vallassaolon ja samalla aktuaalisen tai potentiaalisen vallankäytön tyyppiä: yksipuolista, vastavuoroista ja konsensukseen perustuvaa. Kysymys on erittelystä, joka koskee »voimisen» modaaliteetin poliittisia ja hallinnollisia semanttisia olemuotoja.

Yksipuolinen vallassaolo voi perustua »ratkaisevaan kokeeseen» avoimena fyysisenä konfliktina, jonka tuloksena jompi kumpi tai jokin valtataistelun osapuolista saavuttaa vallan ja valta jää toiselta osapuolelta tai joltakin tai

joiltakin muilta osapuolilta saavuttamatta. Vallassaolossa tai vallankäytössä voi tulla kysymykseen myös se, että vallassaolija »oktrojoi», luovuttaa vallantäyteydestään, jotakin sellaista, mitä vallanalaiset toivovat, mutta eivät omin voimin pysty ottamaan haltuunsa, kuten tapahtui eräiden varhaisten perustuslakien syntyvaiheissa viime vuosisadalla. Kolmas yksipuolisen vallassaolon tai vallankäytön muoto tai perustelu on se, että kontradiktorisen debatin jälkeen voittanut osapuoli ottaa vallan haltuunsa tai jatkaa vallankäyttöään. Neljäs samaan ryhmään kuuluva vallankäytön tyyppi on avoin sorto, jossa vallankäyttäjät tukahduttaa ilmeisen oikeassa olevan mutta valtansa vastaisen mielipiteen ilmaisutkin.

Vastavuoroisessa vallankäytössä voi ensinnäkin olla kysymys siitä, että osapuolet juuttuvat pattiasetelmaan. Tuhoisampi vastavuoroisen vallankäytön muoto on keskinäinen kamppailu tuhoon saakka, jonka tunnettu kansainvälisepoliittinen versio on ns. »MAD» eli molemminpuolinen varma ydintuho. Lievempiä esimerkkejä löytyy esimerkiksi ympäristöpoliittisista kysymyksistä (ks. Ahonen 1981). Kaksi muuta ja yleensä suotavampana pidettyä vastavuoroisen vallankäytön muotoa ovat sovittelijan käyttö ristiriitatilanteissa sekä osapuolten välisen neuvottelun perusteella laadittu kompromissi.

Konsensukseen perustuvassa ja edellä hahmoteltua stabiilimmassa vallassaolossa tai vallankäytössä voi ensinnäkin olla kysymys vallassaolon, vallankäytön sekä vallanalaisuuden saattamisesta oikeusnormeihin perustuvan »täytymisen» piiriin. Toiseksi vallassaolo ja vallankäyttö voivat tulla perustetuiksi niiden legitimiyyteen vallanalai- sten taholta, jolloin viimeksimainituista tavallaan muodostetaan heitä itseään koskevan vallankäytön alkulähde. Tällöin vallassaoloa ja vallankäyttöä voivat rajoittaa esimerkiksi vaatimukset niiden perustamisesta ennalta määritettyyn kompetenssiin, siviilivastarinnan ainakin periaatteellinen mahdollisuus, vallankäytöltä vaadittu »yleisen edun» mukaisuus tai jopa sen »palveluhenkisyys» tai »kansalaisläheisyys» sekä yleisten, alueellisten, paikallisten, työpaikkakohtaisten tai muiden poliittisten vaalien soveltaminen vallankäytön perusteiden testaamiseksi ja muuttamiseksi. Näillä rajoituksilla on kuitenkin myös kääntöpuolensa, jolloin konsensukseen perustuvassa vallankäytössä voi tulla kysymykseen yhtäältä vallankäyttäjien legitimi hirmuvalta ja toisaalta varsinaisten virallisten vallankäyttäjien toimintakyvyttömyys, anarkiaan johtava kansalaistottelemattomuus, vallankäytön populistinen ja kansalaisia koskettava rappeutuminen sekä vaali- ja muiden instituutioiden rämettyminen kansalaisten vieraantumisen sekä näiden instituutioiden ritualisoitumisen myötä. Ollaan siis tekemisissä julkishallinnon ja valtio-opin paljon tutkittujen aiheiden kanssa.

Esityksessään Landowski (1976) lopuksi relativoi toteuttamansa tarkaste-

lut. Tällöin hän erittelee tarkemmin erityisesti legitiimiä vallankäyttöä ja havaitsee sen monimerkityksiseksi. Konsensus voi nimittäin saada ironisen luonteen, mikäli legaliteetti tukahtuu omaan mahdottomuuteensa saada aikaan yhteiskuntaelämän yksityiskohtaista sääntelyä tai taipumukseensa kivittää yhteiskuntakehitys siten, ettei varsinaisille muutosvaateille enää jää tilaa loppuun saakka »hallinnollistetussa» yhteiskunnassa. Toiseksi tietäytyypiset – mutta mahdollisesti hyvinkin keskeiset, esimerkiksi »pehmeitä arvoja» koskevat – vaateet saattavat jäädä artikuloitumatta, koska ne tuntuvat lapsellisilta, mielipuolisilta tai häpeällisiltä, jolloin vallankäytön legitimitetti jää itse asiassa perustumaan vaateiden ilmaisen tukahtuneisuudelle. Kolmanneksi on mahdollista, että vallankäyttö on tosin muodollisesti legitiimiä, mutta vain siksi, että vallankäyttäjät on lupauksillaan – ja ehkä vastoin todellista vakaumustaan ja vain vallan saadakseen tai siinä pysyäkseen – ostanut valtansa kansalaisilta. Neljänneksi vallankäyttäjien lupauksilla saattaa olla valtaa ja vallankäyttöä heikentävä vaikutus, jos paljastuukin, että vallankäyttäjät ovat egoisteja ja korruptoituneita tai tekevät mielivaltaisia päätöksiä.

Viime aikoina vallan semiotiikan tutkimusalue on alkanut eriytyä yhtäältä politiikan ja julkisen hallinnon semiotiikan (Landowski 1982) ja toisaalta sosiaalipsykologisen semiotiikan (Chabrol 1982) alueeseen. Poliitiikan ja julkisen hallinnon semiotiikan kehittämisen keskeisiä kysymyksiä on lähestymistavan valinta. Ongelmaksi muodostuu, tarkastellaanko aihepiiriä *syntaksin* kannalta (retoriikka, suostuttelun menetöt), *semanttisesti* (aatehistoriallisesti, maailman poliittisten ja julkisen hallinnon »representaatioiden» kehittymisen perspektiivistä) vai *pragmaattisesti* (politiikan sekä hallinnon ja hallintoon vaikuttamisen harjoittajien sekä »puoluekantaisten» – poliittisiin tai hallinnollisiin intresseihin sitoutuneiden – tutkijoiden perspektiivistä). Kolmijaon soveltaminen johtaisi kuitenkin Landowskin mukaan tutkimuksen rajoittumiseen vain julkisten institutionaalisten debattien erittelyyn, siis ritualisoi-tuneimpaan osaan aihealuetta.

Aihepiiriä tarkemmin eritellessään Landowski (1982) soveltaa Pariisin koulukunnan kehittämää »yleistä kerronnan mallia» (mallia kaikkien kertovien diskurssien, politiikan ja julkisen hallinnon diskurssit mukaan luetuina, erittelyyn) materialistisen ja liberaalis-demokraattisen politiikka- ja hallintokäsityksen analysointiin. Kerronnan *syntaksin* tasolla edellisessä käsityksessä korostuu poleemisesti »taistelu», nimittäin luokkataistelu, joka koostuu erilaisista »kokeista», jotka tähtäävät massojen mobilisaation kautta valtiollisen vallan valtaamiseen. Kognitiivisella tasolla on puolestaan kysymys ideologisesta taistelusta ja hegemonian valtaamisesta. Liberalistinen käsitys taas korostaa sopimuksellisuutta, edustuksellista demokratiaa, mielipiteeseen

vaikuttamalla aikaansaatu konsensusta sekä delegaatiota. Materialistinen politiikka ja hallintokäsitys edellyttää keskenään suhteellisen itsenäisiä semanttisia merkitysvaruuksia, isotopioita, »talouden», »politiikan» ja »ideologian» instansseja yhteiskuntataloudellisessa muodostumassa, kun taas liberaalissa käsityksessä on kysymys joukosta polaarisia alkeismerkitysten akseleita (»seemisiä akseleita»), esimerkiksi »yksityinen» vastaan »julkinen», »keskitetty» vastaan »hajautettu» tai »demokraattinen» vastaan »autoritaarinen». Nämä kaksi politiikka- ja hallintokäsitystä saattavat toimijat aivan erilaisiin peleihin. Materialistisen käsityksen poleemisuuden sisällä tapahtuva sopimuksellisuus saa esimerkiksi sellaisia muotoja kuin »rauhanomainen rinnakkainolo» tai »kansanrintama», kun taas liberaalisen sopimuksellisuuden sisäisessä poleemisuudessa toteutuvat muun muassa vaalitaistelu, poliittiset kansalaisoikeudet, poliittiset lehmänkaupat, neuvottelut hallitus sopimuksesta tai virastodemokratia.

Sen enempää materialistiselta kuin liberaaliseltakaan politiikka- ja hallintokäsitykseltä ei kuitenkaan onnistu semioottisesti tyydyttävä tutkimuksen kohdealueen määrittely: semanttisuudessaan ne kumpikin joutuvat tyytymään konventionaaleihin vastauksiin. Kritiikkinsä perusteella Landowski ehdottaa, että semanttinen komponentti minimoitaisiin, ja sen sijaan kiinnitettäisiin huomio asianomaisen *kompetenssin* tutkimiseen erityisenä toimijoiden intentionaalisuuden modaalisena muotona, nimittäin erityisenä »voimisen» (*pouvoir*) muotona. Tavoitteena on tällöin erityisen »voimisen kieliopin» tai »vallan kieliopin» konstruointi, jonka ensi askeleena voidaan jo pitää aiemmin käsiteltyä Landowskin (1976) pyrkimystä vallassaolon ja vallankäytön subjektien erittelyyn.

Mainitusta näkökulmasta politiikan ja julkisen hallinnon käsitteiden ympärille, sellaisina kuin niitä käytännössä sovelletaan, on muodostunut erityinen merkitysten »pienoisavaruus», jonka perustoina ja kiteytyminä ovat erilaiset tieteen ja käytännön poliittiset ja julkista hallintoa koskevat yhteiskunta-teoriat. Tämä mikrouniversumi on semioottisen erittelyn kannalta kuitenkin pettava, ja siksi olisi Landowskin (1982, 158) mukaan paneuduttava selvittämään, »kuinka 'vallan voiminen' tulee lausutuksi tai lausuu itsensä» (*comment s'énonce le pouvoir du Pouvoir*). Tästä näkökulmasta ne vallan subjektit, jotka tällaisina subjekteina ilmenevät (esim. oikeuslaitos, poliittiset ja julkisen hallinnon instituutiot, tietyt muodolliset tai asialliset poliittiset ja hallinnolliset valta-asetat tai yksittäiset vallanhaltijat) ovat vain vallan figureja, kuten metaforia eli kielikuvia, ja vain syvemmän vallan merkitys-vaikutuksia. Näissä vaikutuksissa on kysymys siitä, että »valta näyttää tässä ja tässä ilmenevän näin ja näin» ja että »tällä instanssilla ilmenee tässä ja tässä paikassa ja ajassa olevan tämä ja tämä valta».

Landowskin hahmottelema politiikan tutkimuksen ja julkishallinnon strategia kohdistuu siis ennen muuta »lausutun vallan» erittelyyn, kohteenaan vallankäytön ilmeisten subjektien lausumat sekä lausumat, joissa valta tai sen käyttö tulevat muuten lausutuiksi. Tuloksena oleva politiikan ja hallinnon tutkimus on voimakkaan antiempirististä mutta ei suinkaan epäkonkreettista vaan konkreettisten tutkimusaineistojen erittelyyn tähtäävää. Tällainen tutkimus hylkää ajatuksen siitä, että aihepiiriä voitaisiin tutkia esimerkiksi havainnoimalla ja rekisteröimällä käyttäytymistä ja asenteita. Näitä seikkoja korostava empiristinen näkemys nimittäin absolutisoi niin sanotun »luonnollisen maailman» (*le monde naturel*) ja siten arkitajunnallisen käsityksen siitä, mitä politiikka ja julkinen hallinto ovat (esim. »politiikka ja julkinen hallinto ovat sitä ja niin kuin ne näyttävät, ne ovat sitä mitä niiksi sanotaan, ne ovat sitä mitä sinä ja minä ja niiden harjoittajat niinä pitävät»). Poliitiikka ja julkinen hallinto ovatkin semioottisen käsityksen mukaan »todellisuutena» jotakin sellaista, joka – tai ainakin jonka uskottavuus – muodostuu vain niitä koskevan kerronnan ja diskurssin onnistuneisuuden tuloksena. Esimerkiksi politiikka tai julkinen hallinto ymmärrettyinä käyttäytymiseksi ja asenteiksi ovat siten vain erään kerrontatavan ja erään diskurssin lajityypin merkitysvaikutuksia (vrt. Marin 1979). Semioottisen politiikan ja julkisen hallinnon tutkimuksen objekti ei siten ole empiristisen tutkimuksen tapaan politiikan ja hallinnon »reaalimaailma», vaan »tavat kertoa politiikasta ja hallinnosta» (diskurssit) sekä niiden tulokset, jotka ilmenevät sellaisena, mikä näyttää politiikan ja hallinnon reaali maailmalta.

Keskeiseksi semioottisen politiikan tutkimuksen ja julkishallinnon pulmaksi muodostuu selvittää, mitkä ovat ne mekanismit, joilla konstruoituvat ne semioottiset objektit, jotka toimivat referenttinä (esim. »annettuna poliittisena ja hallinnollisena todellisuutena») silloin kun tuotetaan lausumisen auktoriteetin (esim. kansantahdon, hallinnon palvelutehtävän, työväenluokan pelastustehtävän) nojalla poliittisia ja hallinnollisia lausumia. Toiseksi ongelmaksi muodostuu selvittää, mitkä ovat ne proseduurit, joilla mainitut auktoritatiiviset diskurssit muuttavat vastaanottajansa semioottisiksi subjekteiksi (esim. poliittisen kannatuksen hankkimismenettelyjen tai nimitämismenettelyjen kautta) ja antavat näille subjekteille samalla tiettyjä ennalta määriteltyjä asemia. Ensimmäisessä tapauksessa on Landowskin (1982, 163) mukaan kysymys »voimisen diskurssien» *tulkitsevasta* »politologisesta» tai »julkishallinnollisesta» (tai politiikan ja hallinnon »käytännön yhteiskunta-teorian», vrt. Heiskanen 1982) komponentista, jossa tulkitaan, mikä on kulloinenkin poliittinen tai hallinnollinen todellisuus. Jälkimmäisessä ollaan puolestaan tekemisissä mainittujen diskurssien *suostuttelevan*, varsinaisen

»poliittisen» tai »julkisen hallinnon» komponentin kanssa, siis näiden diskurssien toiminnasta suhteessa niiden »yleisöön». Tiivistettynä molemmissa tapauksissa on kysymys siitä, että semioottisen käsityksen mukaan politiikka ja julkinen hallinto sekä niitä koskeva tutkimus muodostavat itselleen oman referenssinsä, oman suhteensa maailmaan myyttis-ideologisenä mallinaan tästä maailmasta, ja operoivat sitten itse tämän mallin sisällä.

Landowski (1982, 163–166) luonnostelee esimerkin semioottisen lähestymistavan sovelluksesta poliittisen kommunikaation – tässä tapauksessa kunnallisvaalien vaalivetoomusten – analyysiin. Tarkoituksena on hahmottaa, kuinka »poliittisen lausumisen» kerronnallinen ja diskursiivinen rakenne – ja samalla sen se ominaisuus, että se itse tuottaa lausujansa, vastaanottajansa ja referenssinsä – integroi kommunikaation osapuolet kiinteään syntaktisten asemien ja temaattisten roolien järjestelmään. Landowski erittelee Pariisin pormestarin vaalin neljän ehdokkaan vaalilupauksia:

»Otan tehtäväkseni omistautua kokonaan Pariisille.» (M. d’Ornano)

»Antaa kaupunki sen asukkaille.» (G. Sarre)

»Kaksinaisesti poliittinen valinta.» (J. Chirac)

»Pääkaupungin tulevaisuus on vasemmalla.» (H. Fiszbin)

Kaikkiin näistä lausumista sisältyy julkilausuttuna tai piilevänä lausumisen aktin jokin keskeinen hahmo, joko erityinen kertoja, julkilausumaton lausuja, edellytetty lausumisen vastaanottaja tai julkilausuttu kerronnan vastaanottaja:

Otan tehtäväkseni »antaa kaupunki sen asukkaille.»

Teidän valintanne on »kaksinaisesti poliittinen valinta.»

»Pääkaupungin (siis *teidän, valitsijoiden*) tulevaisuus on vasemmalla.»

Vastaavan, mutta jo hieman kompleksisemmän, lyhytanalyysin voisi kehittää myös kokoomuksen ja SDP:n vaalivetoimuksista viime eduskuntavaaleissa. Molemmathan vetosivat tarkoin samaa sanamuotoa käyttäen: »Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle.» Esimerkiksi SDP:n asema hallitus- ja kokoomuksen oppositiopuolueena sekä puolueiden ideologiset erot aiheuttavat sen, että kirjaimellisesti sama vetoamus saa kummassakin tapauksessa jokseenkin erilaisen sisällön.

Landowski korostaa, että hänen erittelemäänsä poliittisen kommunikaation tyyppiä – ja monia muitakin poliittisen tai julkisen hallinnon kommunikaation tyyppiä – luonnehti tietynlainen symmetria. Yhtäältä toimija (äänestäjä, myös esim. hallinnon asiakas) on ensi kädessä lausumisen tai kerronnan kohde, siis tavallaan vastaanottaja, ja toisaalta mahdollinen »vallan lähettäjä» (ehdokkaalle, myös palvelutehtäviä toteuttavalle hallinnolle), kun taas toinen toimija (ehdokas, potentiaalisesti palveleva hallinto) on ensi vaiheessa lausuja

tai kertoja, siis lähettäjä, mutta toisaalta ensimmäisen toimijatyyppin (äänestäjä, hallinnon asiakas) auktoritatiivisen (vaaleissa tai kysyntänä realisoituvan) lausumisen kohde, siis vastaanottaja. Tämä kommunikatiivinen rakenne voi kuitenkin peittyä jopa täydellisesti ehdokkaiden tai asiakkaita etsivän hallinnon vetoomuksissa.

Landowski (1982) on eritellyt myös poliittisen kompetenssin modaliteetteja. Tästä näkökulmasta politiikka ja julkinen hallinto – mikäli viimeksi mainittu yleensä muodostaa politiikasta erillisen kohteen – muodostuvat suurelta osin osapuolten sellaisesta kamppailusta, joka koskee modaalista kompetenssia, »voimista tehdä» tai »voimista sanoa». Lisäksi kunkin osapuolen diskurssi koostuu suuressa määrin oman kompetenssin korostamisesta erilaisissa kannanotoissa kuten toimintaohjelmissa, neuvottelutarjouksissa, vaalilupauksissa tai budjettiehdotuksissa. Tällöin on ikään kuin poliittiset tai julkisen hallinnon subjektit eivät oikein koskaan tulisi varmasti vakiinnutetuiksi, sillä aina ne ovat kerjäämässä kansalaistensa, asiakkaidensa tai muiden tahojen kannatusta, tukea, luottamusta ja legitimitteettiuskoa. Tähän liittyy se, ettei poliittisten ja julkisen hallinnon subjektien toiminta ole koskaan yksiselitteisesti tietyn modaliteetin – »voimisen» – determinoimaa, vaan subjektit yleensä samanaikaisesti »haluavat» tiettyjä toimintalinjoja, ovat niitä velvoittavan »täytymisen» alaisia (»kansakunnan», »kansantahdon», »lain», »yleisen mielipiteen», »yleisen edun», »puolueen» tai »luokan» perustaman täytymisen) samoin kuin joutuvat mukautumaan esimerkiksi pakottaviksi katsottuihin taloudellisiin lainalaisuuksiin (tästä ks. myös Landowski 1974b). Valta ei sitä paitsi yleensä *esiinny* valtana, vaan viittaa aina taustallaan olevaan tahoon, jonka manipuloinnin kohteena se haluaa näyttäytyä. Tässä Pariisin koulukunnan käsitykset muistuttavat *Michel Foucault*'n (ks. varsinkin 1975, 1976) näkemyksiä, kuten Landowskikin (1982) korostaa.

6. PARLAMENTTIDEBATIN SEMIOTIIKKA

Parlamenttidebattia koskevassa tutkimuksessaan Landowski (1977) korostaa yhtenäisenä esiintyvän, yhtenäistä parlamentin anonyymiä tahtoa esimerkiksi säännöksiin tai budjetein julistavan »legislatiivisen» diskurssin ja toisaalta erillisistä poliittisista näkemyksistä koostuvan »parlamentaarisen» diskurssin, kuten keskustelujen, puheiden tai kysymysten ja vastausten, eroa. Landowski paneutuu tutkimaan »lainantamisen» monologin ja »parlamenttipuhumisen» dialogin tai »polylogin» välisiä suhteita.

Landowski aloittaa tarkastelunsa korostamalla sitä länsimaiselle demokratialle tyypillistä piirrettä, että ne parlamenttien käsiteltävien asioiden kä-

sittelyvaiheet, joissa debatointi on aktiivisinta ja poleemisinta, ovat yleensä julkisia, kuten taas tätä edeltävät vaiheet (esim. ehdotusten ja esitysten valmistelu hallinnossa ja hallituksessa), varsinaiset valmisteluvaiheet parlamentissa (erityisesti valiokuntatyöskentely) sekä päätösten toimeenpanoon liittyvän päätöksenteon vaiheet (esim. hallituksen ja hallintoyksiköiden päätöksenteko, tuomioistuinten toteuttama lain soveltaminen) tapahtuvat yleensä ainakin debattiosiltaan julkisuuden ulkopuolella. Landowski jakaa parlamentaarisen diskurssin kahdelle akselille: horisontaalisella akselilla tapahtuu »kokeita» kiistakumppaneiden välillä ja vieläpä dramaattisesti näytteillepantuna, ja vertikaalisella akselilla on kysymys siitä, että ne, joita päätökset viime kädessä koskevat — kansalaiset — saavat seurata, kuinka heitä edustetaan. Kansalaisten rooli määrittyy tässä asetelmassa yhtäältä osallistumisen poissulkemisena — vain edustajathan osallistuvat debattiin — mutta toisaalta kansalaiset ovat mukana siinä referentiaalisessa kentässä, jonka parlamentaarinen diskurssi muodostaa: heitä edustetaan, ja he ovat sitä paitsi debatin kautta syntyneiden normien alamaisia.

Landowski soveltaa alunperin *Jacques Lacanilta* (1977) peräisin olevia käsitteitä ja korostaa, kuinka parlamenttidebatti »läsnäolevana» spektaakkelinä sijoittuu »reaalisen» tasolle, mutta »edustuksellisuutta» merkitsevänä tapahtumana myös »symbolisen» alueelle: jos edustuksellisuus on uskottavaa, edustetut näyttävät niiden normien luojilta, joiden alaisia heistä tulee. »Reaalisen» ja »symbolisen» yhteensovittuminen edellyttää kolmatta tasoa, »imaginaarisen» tasoa, jolla tapahtuu jokaisen debattia seuraavan siirtyminen edustetusta subjekteista normien alaiseksi alamaiseksi. Samasta on, *mutatis mutandis*, kysymys myös normien alaisen alamaisen imaginaarisessa siirtymisessä »kansalaisläheisen» hallinnon asiakkaaksi, joka jopa vankilaan joutuessaan esiintyy palvelusten saajana, jonka tarpeita hallinto tyydyttää.

Landowski ottaa tarkasteluun myös parlamentaarisen diskurssin subjektien — edustettujen, edustavien ja vallanalaisten — semioottisen statuksen neljä modaliteettia — »voiminen», »tahtominen», »täytyminen» ja »tietäminen». »Voimisen» modaliteetin kannalta legiislaatiivinen diskurssi kehkeytyy siten, että se peittää luonteensa voimisen ja vallan diskurssina. Edustuksellisuuden ja »tosiasioiden paineen» korostukset ovat keinoja tähän, edellinen perinteisempi, legalistisempi, ja jälkimmäinen modermimpi, teknokraattisempi. Edustuksellisuus korostuu esimerkiksi parlamentaarikkojen viitatessa edustamiensa alueellisten, ammatillisten tai muiden intressien vaatimuksiin ja tarpeisiin. Eri-tyinen ongelma syntyy, kun fragmentaariset edustavat tahdot tulisi liittää yhtenäiseksi lainsäätäjän tahdoksi; enemmistöpäätöksentekokohan on nimittäin tunnetusti vain kompromissiratkaisu tähän pulmaan.

Tosiasioiden paineen korostaminen merkitsee pyrkimystä »tieteelliseen»

parlamenttidebatin ja lainsäätämisen välisen kuilun silloittamiseen. Ne »kokeet», joita voidaan tässä tarkoituksessa toteuttaa parlamenttidebatissa, eivät ole luonteeltaan niinkään edustuksellisuuteen perustuvia kokeita eivätkä kamppailua eri intressien välillä, vaan kamppailua siitä, mille tiedolle voidaan antaa suurin totuusarvo.

Parlamenttidebatin ja lainsäädäntötyön yhdistäminen toteutuu siis yhtäältä edustuksellisuuden ja toisaalta tosiasioiden paineen korostusten kautta; parlamentaarinen »voiminen» (normien antaminen) tulee mahdolliseksi toisin sanoen yhtäältä »haluamisen» (edustettujen intressien seuraamisen) ja toisaalta »tietämisen» (objektiiviseksi koettujen ja katsottujen »reaalimaailman» lainalaisuuksien) legitimoimana. Tästä voidaan johtaa kaksi parlamenttipoliittista diskurssia koskevan tutkimuksen suuntaa: yhtäältä *paradigmaattinen* tutkimus, joka selvittelee toisiaan vastaan poliittisesti taistelevien subjektien välistä epäjatkuvuutta legitimitietin suhteen, ja toisaalta *syntagmaattinen* tutkimus, joka korostaa diskurssin kognitiivista komponenttia ja selvittelee, missä määrin tieteellistetty diskurssi muodostaa objektiiviseksi koetun pohjan, jolta polemiikki voi nousta. Parlamenttidebatissa on kysymys siitä, että sen tuloksena annettavilla normeilla on kaksi normatiivista lähdettä, joihin molempiin parlamentti suhtautuu »representoiden»: yhtäältä »kansan tahto», jolloin parlamentti ikään kuin vain toistaa sen, mikä on välttämätöntä siksi, että kansa sitä tahtoo, ja toisaalta »tosiasiat», jolloin parlamentti vain heijastaa sitä mikä on välttämätöntä siksi että yhteiskunnassa asiat ovat tietyllä tavalla. Tämä kahtalaisuus ei ilmeisesti kuitenkaan sulje pois parlamenttien uudistumisen mahdollisuuksia: yhtäältä uusien intressien tuleamista »representoiduiksi» ja siten otetuiksi myös normiannossa huomioon ja toisaalta uudenlaisia ja kenties hyvinkin luovia yhteiskunnallisten olosuhteiden »representaatioita», jotka nekin voivat muodostaa normiannon pohjaa. Parlamenttien toiminnan kehittäminen tähän suuntaan merkitsisikin itse asiassa niiden tietoista »semioisointia».

Mainitut paradigmaattinen ja syntagmaattinen tutkimussuunta ovat kiintoisia myös julkishallinnon kannalta. Edellisessä voidaan esimerkiksi selvittää, miten hallinto reagoi erityyppisten kansalaisten ja kansalaisryhmien tarpeisiin ja vetoomuksiin, kun taas jälkimmäisen kohteeksi muodostuu hallinnolla olevan sen specialiteetin analyysi, josta voi aiheutua, että hallintokoneisto ja -yksiköt esiintyvät suorastaan asiantuntemuksen retorisisina ja diskursiivisina figureina, kuten metaforina eli kielikuvina tai allegorioina.

Myöhemmässä tutkimuksessaan Landowski (1983a ja b) palaa »representaatio» ongelmiin pariin. Yhtäältä hän rinnastaa toisiinsa »positivistisen» (ml. marxilaisen heijastusteorian) käsityksen maailman »representaatiosta» ja »representoitavuudesta» sekä monet käsitykset »intressien representaatiosta» (län-

simaiset parlamentit ja kansa; sosialististen maiden valtapuolueet ja niiden edustama luokka; kansalaisläheinen hallinto ja ne kansalaisten tarpeet, joihin tällainen hallinto responsiivisena reagoi). Toisaalta Landowski korostaa ihmillisen vuorovaikutuksen sitä kehämäistä rakennetta, että osapuolet heijastavat vuorovaikutuksessaan *ad infinitum* illuusioitaan mainituista kognitiivisista ja poliittis-hallinnollisista representaatioista, jotka itse asiassa ovat vain merkitystä tuottavien kerronnallisten ja diskursiivisten rakenteiden aikaansaamia merkitysvaikutuksia.

7. YLEISEN MIELIPITEEN SEMIOTIIKKA

Landowskin (1980) laatiman semioottisen yleistä mielipidettä koskevan erittelyn taustahypoteesina on ajatus, ettei yleisellä mielipiteellä ole referenttiä: ei ole mitään objektia, jota yleinen mielipide varsinaisesti kuvastaisi tai heijastaisi (ks. myös Bourdieu 1982). Sitä voidaan siksi pitää semiolingvistisenä entiteettinä, jolla on asuinpaikkansa poliittisen ja julkisen hallinnon diskurssin sisällä. Landowskin mukaan tällä entiteetillä on kaksinainen luonne: yhtäältä se esiintyy yhtenä »tapahtumisen» osanottajista, toisaalta sillä on rooli vastaanottajana diskurssille, joka yrittää siihen vaikuttaa.

Ensinmainittua yleisen mielipiteen luonnetta Landowski havainnollistaa käyttämällä mallina klassista kreikkalaista teatteria. Landowski paikallistaa yleisen mielipiteen yhtäältä »katsomon» eli politiikan ja julkisen hallinnon yleisön (kansalaisten) ja toisaalta »näyttämön» eli »poliittisen luokan» (poliitikkojen ja johtavien hallintohenkilöiden) väliin. Yleinen mielipide on teatterin »kuoro», jossa voidaan erottaa yhtäältä »kuoronjohtajan» – yleisen mielipiteen kantajien, äänitorvien – rooli ja toisaalta varsinainen ilmaistu yleinen mielipide. Yleisellä mielipiteellä voidaan tässä nähdä olevan sekä »politologista» ja »julkishallinnollista» – käytännön yhteiskuntateoreettista – että varsinaista »poliittista» ja »julkisen hallinnon» kompetenssia. Yhtäältä se tulkitsee näyttämön tapahtumia, ja toisaalta se pyrkii suostuttelemaan, siis vaikuttamaan mainittuihin tapahtumiin – ehkä katsomosta saamansa palautteen kuten »suosionosoitusten» tai paheksunnan ilmausten tai apatian perusteella. Tämä johtaa edelleen siihen, että yleisestä mielipiteestä muodostuu arvokkaan tiedon objekti näyttämön kannalta; poliittinen luokka voi yleistä mielipidettä ja sen äänitorvia seuraamalla saada selville toimenpiteidensä herättämiä reaktioita katsomossa. Tästä johtuu toisaalta, että mikäli kansalla ta sen osalla ei ole erityistä ilmaistua yleistä mielipidettä, vaan apatia vallitsee, poliittinen luokka ei saa haluamaansa palautetta, tai sitten tällä luokalla on vapaat kädet

toimia haluamallaan tavalla. Tähän liittyy myös se, että länsimais-demokraattisessa normaaliprosessissa poliittinen luokka ei saa poliittisten vaalien välillä juurikaan palautetta suoraan valitsijoilta vaan vain yleiseltä mielipiteeltä, joka paremmin tai huonommin edustaa valitsijoita tai yleensä kansalaisia ja tätä kautta kontrolloi poliittista luokkaa.

Mainitussa teatterimallissa eri osapuolilla on erilainen kompetenssi osallistua politiikkaan tai vaikuttaa julkisen hallinnon toimintaan. Erityisesti *diskursiivinen* kompetenssi puuttuu katsomolta, siis kansalta, kun taas yleisellä mielipiteellä, erityisesti sen äänitorvilla, on tällainen kompetenssi. Yleisen mielipiteen diskursiivinen tehtävä on yhtäältä suostutteleva (poliittinen ja julkisen hallinnon) poliittiseen luokkaan päin, toisaalta tulkitseva (politologinen ja julkishallinnollinen) suhteessa kansaan, jonka käsityksiä se paremmin tai huonommin tuo esiin ja siten auttaa kansaa muodostamaan identiteettiään. Yleisellä mielipiteellä on myös kaksi edellisiin verrattuna käännteistä diskursiivista funktiota: ensinnäkin se antaa poliittisen luokan tiedoksi hallitujen reaktioita, ja toiseksi se tulkitsee hallituille politiikan ja julkisen hallinnon näyttämön tapahtumia. Niinpä yleinen mielipide ei suinkaan semioottisessa katsannossa ole vain manipuloitu vaan myös manipuloija sekä poliittiseen luokkaan että kansaan päin.

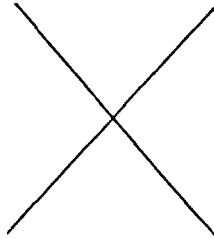
Yleisen mielipiteen suostutteleva tehtävä liittyy sen diskursiiviseen ja sen tulkitseva tehtävä sen kerronnalliseen kompetenssiin. Tämä kompetenssin kaksinaisuus selittää myös eron kvantitatiivisen, esimerkiksi gallupkyselyissä ja muissa survey'issä selvitetyn, ja kvalitatiivisen, journalistien, poliitikkojen ja johtavien hallintohenkilöiden tulkitseman yleisen mielipiteen välillä. Edellisessä on kysymys »voimisesta», kysymys yleisestä mielipiteestä »objektiivisesti» mitattavissa olevana *voimana*, ja jälkimmäisessä ollaan tekemisissä »tahtomisen», siis voimaltaan tietyn yleisen mielipiteen *suunnan* kanssa.

Landowski korostaa, että yleinen mielipide on suhteessa poliittiseen luokkaan ensi sijassa »lähettäjä» asemassa. Tämä rooli voidaan kuitenkin eriyttää neljään kohtioon: »lähettäjä», »ei-vastalähettäjä», »vastalähettäjä» ja »ei-lähettäjä». Ensimmäisessä tapauksessa on kysymys siitä, että poliittinen luokka seuraa yleistä mielipidettä. Toisessa luokka oikaisee ja kolmannessa se petkuttaa yleistä mielipidettä. Neljännessä tapauksessa poliittinen luokka puolestaan taistelee yleistä mielipidettä vastaan (Kuvio 3.).

Tilanne, jossa poliittinen luokka seuraa yleistä mielipidettä, liittyy perinteisen juridis-poliittisen liberalistisen valtio- ja hallintoteorian käsityksiin. Tästä näkökulmasta esimerkiksi julkinen hallinto on vastuussa toimenpiteittensä laillisuudesta viime kädessä oikeusistuimissa, kun taas toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arviointi tapahtuu paljolti yleisen mielipiteen edessä, joka saattaa vaatia esimerkiksi lähidemokratiaa tai palvelukykyisyyttä. Tällöin

lähettäjämielipide;
 poliittinen luokka seuraa
 yleistä mielipidettä

vastalähettäjämielipide;
 poliittinen luokka petkuttaa
 yleistä mielipidettä

ei-vastalähettäjämielipide;
 poliittinen luokka oikaisee
 yleistä mielipidettä

ei-lähettäjämielipide;
 poliittinen luokka taistelee
 yleistä mielipidettä vastaan

Kuvio 3. Variaatioita poliittisen luokan suhtautumisesta yleiseen mielipiteeseen.

poliittinen luokka saattaa pidäytyä tietyistä toimenpiteistä yleisen mielipiteen reaktioiden pelossa.

Poliittisen luokan oikaistessa yleistä mielipidettä tämä luokka on valmis ottamaan riskejä yleisen mielipiteen muodostumisesta kielteiseksikin, tosin odotuksin, että kansa toimenpiteiden jälkeen antaa niille kannatuksensa nähtyään niiden hyödylliset seuraukset. Yleisen mielipiteen oikaisu perustuu ajatukseen, että mielipide on vain mielipide eikä välttämättä perusteltu käsitys. Tämä on korostunut esimerkiksi ydinvoimasta maassammekin käydyssä keskustelussa: eräiden poliitikkojen ja virkamiesten mielestähän asiaa ei voi antaa kansalaisten ratkaistavaksi. Yleisen mielipiteen uhmaajalta, jonka roolin voivat omaksua sekä poliitikot että johtavat hallintohenkilöt, edellytetään kahtalaista kompetenssia: yhtäältä tulkita yleistä mielipidettä, toisaalta testata sen totuusarvoa. Yleisen mielipiteen taustalla voidaan tällöin nähdä ikään kuin toinen lähettäjä, »metalähettäjä», eräänlainen »järki», jonka katsotaan antavat perimmäiset totuudellisuuden standardit. Poliittisen luokan suhde yleiseen mielipiteeseen ei tässä tapauksessa enää ole niin viaton kuin ensimmäisessä: »väärässä oleva» yleinen mielipidehän katsotaan oikaisun tarpeessa olevaksi. Landowskin mukaan ensimmäisestä tapauksesta toiseen siirryttäessä liikutaan samalla eräänlaisesta »sosiaalimystiikasta» kohden »poliittista pedagogiaa».

Poliittisen luokan petkuttaessa yleistä mielipidettä se voi joko harjoittaa demagogiaa tai yleisen mielipiteen hienostuneempaa manipulointia. Dema-

gogiassa on kysymys sen lupaamisesta yleiselle mielipiteelle mitä mielipide haluaa – riippumatta siitä, onko tämä »hyväksi» niille, joita mielipide edustaa. Demagogia ei voitane pitää täysin syyllisenä mahdolliseen onnistumiseensa, sillä »vikaa» on myös petettävissä olevassa yleisessä mielipiteessä. Yleisen mielipiteen manipuloinnissa on puolestaan kysymys siitä, että poliittinen luokka muokkaa yleistä mielipidettä haluamaansa suuntaan ja seuraa sitten tätä muokattua mielipidettä ikään kuin se olisi aito sen edustamien tahojen tahdonilmaus.

Viimeisessä tapauksessa, poliittisen luokan taistelussa yleistä mielipidettä vastaan, molemmat tahot käyvät avointa kamppailua keskenään. Enää ei ole kysymys edes yleisen mielipiteen oikaisemisesta tai manipuloinnista, vaan sen suoranaisesta hylkäämisestä. Tämän vaikeuden puolesta puhuu se, että useimmat diktatuuritkin edellyttävät jonkinlaista legitimizeettiä ja yleisen mielipiteen tukea, ja tuen lakatessa diktatuuri usein kaatuu (esim. Kreikka, Portugali ja Espanja 1970-luvulla, monet Etelä-Amerikan valtiot eri aikoina).

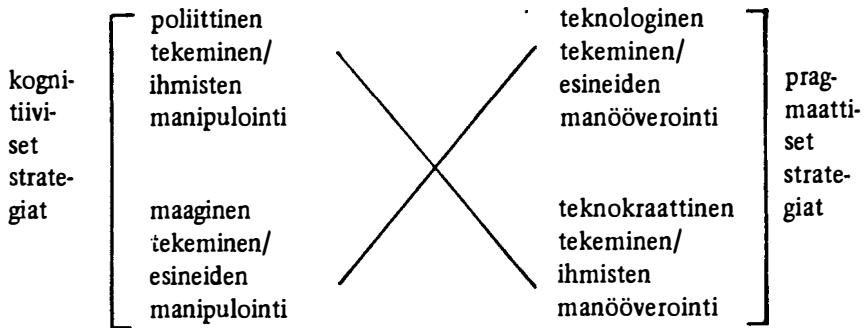
Landowski korostaa, että yleinen mielipide on vain eräs niistä kielellisistä figureista, jotka tukevat vallan legitimizeettiä. Hänen mukaansa kaikki poliittiset ideologiat sekä niiden teoreettiset perustelut pyrkivät johtamaan vallan, tämän vallan itsensä ulkopuolelta, jostakin legitimoivasta tahdosta: Jumalasta ja Allahista alkaen luokkaan, kansakuntaan, kansaan ja yleiseen mielipiteeseen saakka. Landowski korostaa myös, ettei yleinen mielipide ole semioottisessa katsannossa itse asiassa muuta kuin nimi – kielellinen konstruktio –, joka annetaan sille poliittisen ja julkisen hallinnon diskurssin lausujalle, jonka toiminta on edellytyksenä kansalaisten poliittisen ja julkisen hallinnon roolin ilmenemiselle heille itselleen sellaisena, että he näköjään näyttelevät keskeistä roolia poliittisen ja hallinnonhistorian näyttämöllä.

8. STRATEGIAN SEMIOTIIKKA

Strategian semiotiikka on relevantti tutkimusalue sekä valtio-opin että julkishallinnon samoin kuin esimerkiksi kilpailua ja strategista johtamista tutkivan liiketaloudellisen tutkimuksen kannalta. Semioottisesta näkökulmasta strategioissa on kysymys konfrontaatioista »subjektin» ja »vastasubjektin» välillä. Näiden konfrontaatioiden luonne riippuu, kuten Landowski (1983c) korostaa, niitä edeltävistä semioottiseen kompetenssiin perustuvista kognitiivisista operaatioista. Strategiat voivat jopa koostua pelkästään tällaisista operaatioista.

Landowski on laatinut »metastrategisen» typologian »strategisen tekemisen» eri tyypeistä. Ensinnäkin kysymys voi olla strategisen vastustajan ymmär-

tämisestä olevaksi samalla kognitiivisella tasolla kuin strategian harjoittaja; tällöin on kysymys »poliittisesta tekemisestä» laajassa merkityksessä ja samalla manipulaatiosta. Toisaalta mikäli vastustaja esineistään, kysymys on »teknologisesta tekemisestä» ja esineitä koskevasta »manööveroinnista»; tällöin vastustaja on ikään kuin pelkkä voima ilman tietoisuutta. Kolmannessa tapauksessa ollaan tekemisissä »teknokraattisen tekemisen» kanssa, ihmisten manööveroinnissa esineiden lailla, ja neljännessä on kysymys »maagisesta tekemisestä», esineiden manipuloinnista ihmisten lailla. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. »Strategisen tekemisen» typologia.

Landowskin mukaan strategisen tekemisen typologia esittää myös neljä erityyppistä metastrategista rationaliteettia, jotka voivat tulla valituiksi strategisen tekemisen perustaksi. Kysymys on samalla strategian epistemologioista. Teknologisessa tekemisessä strategian subjekti perustaa toimintansa asioissa ja esineissä piileviksi katsottuihin fyysisiin determinismeihin. Hallinnontutkimuksessa lähimmäksi tällaista käsitystä tullevat klassisen hallintotieteen, simonlaisen hallintoteorian ja vaikkapa kontingenssiteorian näkemykset. Landowskin mukaan teknokraattisessa tekemisessä – jonka teoreettisina edustajina hän mainitsee Machiavellin, Montesquieu'n, Humen ja Pareton – kysymys on ihmisissä piileviksi katsottujen »intohimojen» determinismien, eräänlaisen »intohimojen sosiaalifysiikan», hyväksikäytöstä. Human relations-tyyppisen, manageriaalisen ja toisaalta talousteorioihin pohjautuvan hallinnontutkimuksen näkemyksissä voitaneen havaita eräitä samoja piirteitä. Poliittisen tekemisen perustana ovat puolestaan – samaan tapaan kuin esimerkiksi Rousseau'lla ja modernin länsimaisen demokratian teoreetikoilla – sopimuksellisuuden ja konsensuaalisuuden korostukset, joilla on vasti-

neensa myös esimerkiksi »uuden julkishallinnon» tai kansalaisläheisyyttä korostavan julkishallinnon piirissä. Maagista tekemistä edustaa politiikan ja hallinnon tutkimuksen piirissä toistaiseksi varsin vähän eritelty »symbolinen tekeminen» (ks. kuitenkin Allaire ja Firsrotu 1984), aina poliittisista ja julkisen hallinnon myyteistä ja rituaaleista poliittisen ja julkisen hallinnon ulkoilma- ja sisätila-arkkitehtuurin yksityiskohtiin saakka.

Strategisen tekemisen typologialla voidaan jäsentää myös kriittisemmän politiikan ja hallinnon tutkimuksen tyyppjä. Teknokraattista ja poliittista tekemistä korostavat ajatustavat voidaan usein suoraan nähdä reaktioiksi teknologisia näkemyksiä kohtaan. Monet esimerkiksi marxilaiset tai kriittisen teorian suuntaukset ovat puolestaan arvostelleet teknokraattisen ja poliittisen tekemisen perustoja, ja semioottinen lähestymistapa on ideologiakriittisimmissä versioissaan arvostelua symbolisen tekemisen salatuimpia ja siten salakavalimpia muotoja kohtaan. Käytännössä tosin sekä strategisen tekemisen että niitä koskevan kritiikin muodot esiintyvät sekoituneina.

Strategista tekemistä koskevan erittelyn yleinen näkökohta on myös se, että vaikka monet strategisen interaktion episodit ovatkin suhteellisen helposti käsitteellistettävissä viittauksin kulloisiinkin pelisääntöihin, strategioiden välille muodostuu suuriakin eroja muun muassa sillä perusteella, onko strategian harjoittajan vastapeluri katsottu täysin ennalta määrättyä ohjelmaa toteuttavaksi vai ei. Edellisessä tapauksessa osapuolten välillä ei vallitse varsinaista intersubjektiivista suhdetta, jolloin strategian harjoittajan ainoa mahdollisuus on toteuttaa *taktisia* toimenpiteitä sen mukaan, minkä vastapelurin toimintavaihtoehtoista se haluaa aktualisoituvan. Jälkimmäisessä tapauksessa intersubjektiivinen suhde vallitsee, jolloin strategian harjoittaja voi toteuttaa *strategioita varsinaisessa merkityksessä* eli manipuloida vastasubjektinsa päätöksentekokompetenssia, esimerkiksi kognitiivista kompetenssia, ja tätä kautta vastasubjektin kokemia merkitysvaikutuksia.

Landowski erittelee myös sitä paradoksia, että kahden strategian harjoittajan suhteissa on kysymys joko kontraktuaalisuudesta poleemisuuden sisällä, jolloin tosin taistellaan, mutta tiettyjä pelisääntöjä soveltaen, tai poleemisuudesta kontraktuaalisuuden sisällä tilanteissa, joissa näyttää ilmeiseltä, ettei taistelu lopu ennalta määriteltävissä olevan ajan sisällä, ja monenlainen yhteistyö näyttää tarpeelliselta huolimatta taistelun jatkumisesta. Tästä näkökulmasta olisikin Landowskin mielestä hedelmällisintä keskittää semioottisen tutkimuksen huomio pikemminkin siihen »kollektiiviseen subjettiin», jonka osapuolet yhdessä muodostavat, sekä siihen, etteivät pelaajat pelaa pelia vaan peli pikemminkin pelauttaa pelaajaan.

Vaikka eliitti, teknostrukturi-, interlocking directorates- tai korporatismitutkimus osoittavat, ettei mainittua suuntausta ole täysin laiminlyöty politiikan tutkimuksen ja julkishallinnon piirissä, Landowskin tähdennys merkitsee kuitenkin lähinnä suuntausta kohden yhteiskunnan eri diskursioiden, tietorakenteiden, merkitysavaruuksien ja niiden dynamiikan tutkimusta.

9. PÄÄTELMÄ

Tämä Pariisin koulukunnan käsityksiin pohjautuva katsaus on korostanut paljolti yhden tutkijan, *Eric Landowskin*, työtä. Hänen työnsä merkityksen lisäksi tähän on ollut syynä myös halu pitää esitys käsitteelliseltä perusrungoltaan koherenttina. Toisaalta Landowskin työssä tuntuvat myös monet muut ajankohtaiset ajatussuunnat, Lacanista Foucault'hon saakka, joten tältä osin siihen voidaan kiinnittää toiveita suomalaisellakin aineistolla laadittavien jatkotutkimusten kannalta.

Keskeinen kysymys, joka tässä esityksessä on ainakin näköjään syrjäytetty, koskee semioottiseen suuntaan etenevän politiikan tutkimuksen ja julkishallinnon tutkimusmetodeja ja -tekniikoita. Tältä osin voidaan tähdentää aikaisempaan tutkimukseen (Ahonen 1984a) viitaten, että metodisesti on kysymys tekstianalyysistä ja erilaisista tekstianalyttisen lukemisen tekniikoista. Jatkotutkimuksen suurimpia haasteita onkin pyrkiä uudistamaan alan tutkimusta teoreettisen uudelleen suuntaamisen lisäksi ja täydennykseksi myös siten, että metodisesti ja teknisesti hallittu semioottinen analyysi tulee mahdolliseksi.

LÄHTEET

- Ahonen, Pertti: Poliitiikka, ympäristö ja politiikan tutkimus. *Poliitiikka* 23 (1981): 2, s. 124–137.
- Ahonen, Pertti: A.J. Greimasin semiotiikka (II). Käsikirjoitus, Helsinki 1984. (a)
- Ahonen, Pertti: Valtio-oppi ilman valtiota (I): Semioottinen tekstianalyysi kerronnallisista rakenteista Jussi Teljon artikkelissa »Valtio-opin tehtävät ja menetelmät». *Poliitiikka* 26 (1984): 3, s. 240–257. (b)
- Ahonen, Pertti: Valtio-oppi ilman valtiota (II): Semioottinen tekstianalyysi Jussi Teljon diskurssista artikkelissa »Valtio-opin tehtävät ja menetelmät». *Ilmestyy, Poliitiikka* 26 (1984): 4. (c)
- Allaire, Yvan & Firsirotu, Mihaela E.: *Theories of Organizational Culture. Organization Studies* 5 (1984): 3, s. 193–226.

- Bourdieu, Pierre: Ce que parler veut dire: L'économie des échanges linguistiques, Fayard, Paris, 1982.
- Chabrol, Claude: Les discours du pouvoir: Pour une psycho-socio-sémiotique, teoksessa Coquet 1982b.
- Coquet, Jean-Claude: L'école de Paris (Coquet 1982a), teoksessa Coquet 1982b.
- Coquet, Jean-Claude (toim.): Sémiotique: L'école de Paris, Hachette, Paris 1982.(b)
- Foucault, Michel: Surveiller et punir: Naissance de la prison, Gallimard, Paris 1975.
- Foucault, Michel: La volonté de savoir, Gallimard, Paris 1976.
- Greimas, A.J. & Courtés, Joseph: Sémiotique: Dictionnaire raisonné de la théorie du langage, Hachette, Paris 1979.
- Greimas, A.J. & Landowski, Eric: Analyse sémiotique d'un discours juridique: La loi commerciale sur les sociétés et les groupes de sociétés, teoksessa Greimas: Sémiotique et sciences sociales, Seuil, Paris 1976.
- Greimas, A.J. & Landowski, Eric: Les parcours du savoir (Greimas ja Landowski 1979a), teoksessa Greimas & Landowski 1979b.
- Greimas, A.J. & Landowski, Eric (toim.): Introduction à l'analyse du discours en sciences sociales, Hachette, Paris 1979.(b)
- Heiskanen, Ilkka: Yhteiskuntatieteet, käytännön yhteiskuntateoria ja maamme äyllinen ilmasto, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia, Sarja A, N/59/1982.
- Lacan, Jacques: D'une question préliminaire à tout traitement possible de la psychose, teoksessa Lacan: Ecrits, Seuil, Paris 1966 (1955–56/1958).
- Landowski, Eric: Le langage administratif, teoksessa Sallois, Jacques (toim.): L'administration, Hachette, Paris 1974. (a)
- Landowski, Eric: Formes et pratiques de la représentation dans le VIe plan, teoksessa Nizard, L. (toim.): Planification et société, Université de Grenoble, 1974.(b)
- Landowski, Eric: La mise en scène des sujets de pouvoir. Langages 10 (1976): Septembre, 78–89.
- Landowski, Eric: Le débat parlementaire et l'écriture de la loi. Revue française de science politique 27 (1977): Juin, s. 428–441.
- Landowski, Eric: Du politique au politologique: Analyse d'un article par André Siegfried, teoksessa Greimas & Landowski 1979b.
- Landowski, Eric: L'opinion publique et ses porte-parole. Actes Sémiotiques – Documents II (1980): 12.
- Landowski, Eric: Les discours du pouvoir: Le discours politique, teoksessa Coquet 1982b.
- Landowski, Eric: Sincérité, confiance et intersubjectivité, teoksessa Parret, Herman (toim.): On Believing: Epistemological and Semiotic Approaches, de Gruyter, Berlin 1983. (a)
- Landowski, Eric: De la crédibilité des représentations. Procés 11–12 (1983), s. 69–78. (b)
- Landowski, Eric: Par une sémiotique de la stratégie: figures et relations. Actes Sémiotiques – Bulletin VI (1983): 25. mars, s. 15–17.(c)
- Marin, Louis: Pouvoir de récit et récit du pouvoir. Actes de recherche en sciences sociales 25 (1979), s. 23–43.
- Palonen, Kari: Poliittikan tutkimuksen esteet ja mahdollisuudet valtio-opissa: Tulkintaa suomalaisen valtio-opin tieteen- ja yhteiskuntakäsityksen muutoksista väitöskirjojen taustaa vasten, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen julkaisu-

ja, Sarja A, N/48/1978.
Teljo, Jussi: Valtio-opin tehtävät ja menetelmät. *Suomalainen Suomi* 18 (1950): 1, s. 14–18.